

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 38.

Lýsingaprisur fyri petittregul: 30 oyr. á forsiðuni,
20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stórrí lýsingum fest
avsláttur í prísinum.

Tísdag hin 19. september 1933.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið — Porto. Blaðið
verður bílagt á posthúsum, brævasvarstøðum
og skrivstovuni. Telf. 143.

7. árg.

Grundtvigs 150-ársdagur.

Hin áttunda september vóru 150 ár umliðin, síðan N. Fr. S. Grundtvig fyrstu ferð sá dagsins ljós í Udbý prestagarði.

Eingin annar maður hevur haft so stóra ávirkan á danskt fólkalív í 19. öld sum Grundtvig, sigur Holger Begtrup um hann. Í talu og skrift, sum prestur og sálmaurkari, kristiligur slóðbrótari, soguligt skald og týðari av norðanlands guda-læru, sum fólkatalari og søgu-skrivari, sum skúlamaður og talsmaður fyri fólkaligum og politiskum frælsi hevur hann sett sær spor, ið ongantíð kunnu tráðkast út. Síni yrkjarævi setti hann í tænastu hjá eini hægri sak enn heimleidis skaldakunstins, hann sá og kendi, at skaldævinini nýttust best í Guds og fólksins tænastu. — »Harp-una, sum eg hongdi yvir Harrans altari, hana rætti hann mær sjálvur aftur, vígda av honum til æru sína, og við góðum treysti trív eg aftur í teir nýstemmaðu streingir.»

Sum søguskrivari og fólkatalari er hann annarleidis og fær eina nóg stórr ávirkan á hitt danska fólkasinnid enn teir, ið liva samstundis við honum; og hann fekk ígjøgnum alt sitt arbeiði eydna til at treingja til botns í danska fólksins innastu grund, niður til ta megina, ið ber fólksins útvikling fram: **danskheittina**, kensluna av at vera eitt fólk, við einum máli, **hinum danska**.

Sagt er, at bert eitt navn hóskar til hansara, navn ið **profet**, ein andiligur »forkynnari» og leiðari uttan maki fyri hitt danska fólkid. —

Grundtvig nógva tala um »hitt livandi orðið» hevur skiliga sannað seg viðvíkjandi hann sjálvum. — Tí, meðan øll teir stóru verk, hann ígjøgnum eitt ógviliga langt liv skrivaði, nú neyvan verða lísu av mongum, liva yrkingar hansara tann dag í dag á fólkamunni. Stórir hópur av sálum og av fólkavísum hansara hoyrist í kirkju, á fundi og úti og inni millum manna, og er vorðin ein andilig felagsogn hjá tí danska fólkunum. Sangir hansara eru sungnir inn í hitt danska fólkid og hava meiri enn nakað annað haft sína ávirkan á hetta fólk og tess hugsan og lívsjón. —

Tað sum hevur, meir enn nakað annað, haft sín ómetaliga stóra týðning í hesum fori er **hin danski háskúlin**. Háskúlin er hansara verk, og háskúlin hevur borið hansara navn og hansara orð, tað livandi orðið,

út um landið Danmark og ikki bara tað, nei út um mong onnur lond, fyrst í Europa og síðan bæði í Amerika, í Kina og Japan!

Tey, sum høvdu verið á háskúla, bóru hansara hugsan, hansara orð, **hansara sangir og sálmar** heim aftur við sær, og tey lógust ikki á tað, nei góvu burturav frá sær til vinir sínar.

Eisini higir hoyrdist um hin danska grundtvigska fólkaháskúlan, og ein stórir hópur av føroyskum ungfolki hevur í teim seinastu 50—60 árum verið og vitjað teir dansku háskúlnar. —

Eitt eyðkenni fyri háskúlan er sangurin. Sagt er, at har sungu tey bæði í tíð og ótíð, men vist og salt er tað, at sangur er tann stóra megina, ið meir enn nakað annað hevur borið háskúlan uppi í ringum og góðum tíðum, og **háskúla-sangbókin** er sangbókin yvir allar sangbókur.

Grundtvigs soguligu sangir — úr biblusogu, norðanlandsogu og verðinsogu — eru ein so góð »kerubók» í søgu, at hon einans kann nevast eitt stór-verk.

Millum børn Grundtvigsugu vit nevna sonin Sven Grundtvig, hin stóra fólkaminnis-savnarin. Sven Grundtvigs stóra ans fyri okkara viðurskiftum kenna vit øll, og vit kenna eisini hansara ófóra arbeiði við at savna okkara kvæði, hetta stóra verk sum finst á tí kongaliga bókasavninum í Keypmannahavn. —

Tað ljóðar merkiligt, men enn er ein dóttir Grundtvigs á lívi og kann halda »fæðirsins 150-ára føðingdag. Hon er nú ein gomul kvinna, 73 ár, og hevur verið gift við einum vælkendum lækna professara Kristian Poulsen. Tó at nú eru 61 ár síðan pápin doydu, eru hjá henni minni enn livandi um hann og heimið, um henda pápan, sum bæði líkamliga og andiliga var eitt reyðstenni, frælsissinnaður og eins móti øllum, eingin mismunur millum »stórt» og »smá», rík og fátæk.

Um Grundtvig ikki dámdi ein manns hugsan, sigur hon, ella ikki var á einum máli við honum í hansara yrki, varð hann illa við og var nógvi ímóti, um hesum manni varð sýnd forfjóning. — Honum dámdi ikki socialis-muna, hon var ikki eftir hansara frælsishugsan, men hann var harmur um, at teir ráðandi sýttu teim socialdemokratiskum arbeidarunum at halda fund og á annan hátt skerdu teirra menniskjaraetlindi. — —

Við fullum rætti varð nú í

hesum dagum hildin minnishátið fyri hesum mikla manni, einum soni, sum Danmark hevur stóran sóma av, og sum hevur gjørt Danmarkar navn kunnugt um heimin.

Hitt figgjargliga uppskotið,

sum nú so leingi hevur ligið á tingborði og í millumtinganeynd, er vorðið so nógvi umrøtt og umskriðið, á fundum, á tingi og í ávisum, at ikki nýttist okkum at handfara tað her í dag. Okkum hevur ongantíð dámt tað, tí tað var so vælsignað fátæksligt og kundi neyvan nevast socialdemokratiskt; men tað tykist so, sum at eingin annar vegur er at ganga enn at royna at fari í holt við tað og vita um ikki okkurt kann fáast burtur úr tí. — Partar, ið stríðast, mugu tó kunna koma á samt um tað teir stríðast um, og soleiðis eisini her. Eitt annað var, at vit kundu fingið eitt annað uppskot, til semja, eitt uppskot, ið var meiri í ætt við ta socialdemokratisku stevnuskráina. Men áður nakað kann fáast í lag á loftingi, má nógvi verða óðrvisi háttad enn nú er; vit mugu hava fingið ein annan hugsan, verða komnir burtur frá hesum drepani kjaki um einki — um minni enn einki.

Tað kundi kanska verið forvitnisligt fyri onkum at lisið eitt lítið upprit, ið vit hava funnið í einum javnaðarblaði viðvíkjandi ta stóðu teir báðir partarnir, samband og sjálfstýri, har sigast at hava. — Sera vakurt er at hoyra A. Samuelsen, hvussu sáttligur hann er, tá hann roynir at gera tað fatuligt fyri ríkisstýrið, at her er eingin annar vegur at ganga enn at siga nei.

Forkaster Færingerne Regeringens 10-Aarsplan?

Sambandspartiet gaar imod den, medens Selvslystpartiet vil forhandle.

Lagtingets hidtil længste Debat i de sidste ti Aar fandt Sted i Gaar ved Behandlingen af Regeringens finansielle Tiaarsplan. Samuelsen, Sambandspartiet, gennemgik Sagen, saaledes som den forelaa ved Olai i Aar. Regeringen havde ikke ment at kunne tiltræde de »Endringer, Lagtingets nuværende Flertal havde foreslaet. Den havde heller ikke udtrykt Ønske om at pleje Forhandlinger, men havde fastholdt sin Plan fuldtud. Sambandspartiet havde opfattet Planen som Udtryk for Regeringens redelige Vilje til at tilvejebringe mere ideelle Forudsætninger for et Samarbejde mellem Danmark og Færoerne. Herudfra havde Sambandspartiet ligesaa redeligt underkastet Regeringens Plan en omhyggelig

Overvejelse. Naar Parterne saaledes til Trods for den bedste Vilje fra begge Sider ikke havde naaet at finde hinanden, maatte Følgen blive, at Planen set som ubrydelig Helhed enten vedtoges fuldtud eller forkastes fuldtud, og som Situationen forelaa, maatte Sambandspartiet forkaste Planen.

Paturson er forhandlingsvillig.

Patursson (Selvslystpartiet), saa Finansplanen som en Følge af Afvisningen af en Kommissionsforhandling i 1930. Han opfattede Planen som et Forhandlingsgrundlag. Gennem Planen tilsigtede Regeringen Forhandling med Lagtinget om alle færøsk-danske Mellemværender, og hertil var Selvslystpartiet rede. Hvis Sambandspartiet afviste Planen, maatte dette Parti anvise, hvordan det udenom Planen kunde skaffe de nødvendige Pengemidler til Veje. Sambandspartiet vilde komme tilkørt ved at sætte haardt imod haardt. 25.000 Færingar var for lidt imod 3 Millioner Danske.

Socialdemokratiets to Repræsentanter var uenige, idet **Viðsteinn**, der tidligere havde støttet Selvslystpartiet, erklærede, at han ikke mere vilde være til Nar, medens **Dam** ialt væsentlig fastholdt sin tidligere Stilling, og tog Forbehold overfor de af Regeringen anviste Veje til at skaffe Midler til Finansplanens Gennemførelse.

Adskillige Medlemmerne af alle Partier havde ligeledes Ordet. Da Sambandspartiets Talemod alle som een erklærede sig imod Regeringsforslaget, maad anses for givet, at Forslaget efter formelt at have gennemgaaet tre Behandlinger, vil blive forkastet.

Forhandlingerne varede uafbrudt 8 1/2 Time.

Eitt og annað.

Í Australien.

Í árinum 1788 vóru í Australien 1030 menniskju og 5 kani-nir. Nú eru har av menniskjum 6 milliónir og 619 túsund, men av kaninum eru nógvi bhilliónir!

Hættisligt spæl.

Kriggið krevur eisini í friðartíðum mannalív. Hetta ræðuliga »spæl» verður allar tíðir sær sjálvum líkt, og vit menniskjur mugu spyrja og aftur spyrja: »Nær verður tó ein endi á øllum hesum, sum eitur militarisma, krigsgalskapur?» — Frætt er frá tí syrgjuligu óluku, ið hendi umborð á einum norskum krigsskipi, og sum kravdi fleiri menniskjalív. — Undir skjóting umborð á hinum norska sktpinum »Tordenskjold», meðan tað lá uppi undir oygni »Jomfruland» uttan fyri »Kragero», hendi at botnstykkið á eini kanón brotnaði, so skotið brast aftureftir.

Lýsing.

Limir av Føroya Fiskimannafelag biðast hervið um ikki at selja sín part av saltfiski, fyrr enn tit hava vent tykkum til mín og spurt um prís.

RASMUS SIIRSJOLD

Formaður Føroya Fiskimannafelags.

Triggir menn doyðu og ellivu vórðu særdir — av teimum triggir harðliga. Skipið setti inn til **Larvík**, har teir deyðu og teir særdu vóru ferdir í land. Ein av teimum misti annan armin, og ein varð so brendur, at hann hevur mist sjónina á báðum eygum. Hann sigst seinni at vera deyður — tibetur fyri hann, neyðar mann!

Men tað skulu túsundfald fleiri ólukkur henda, áður menniskjan fær eyguni upp og ger enda á hesum ræðuliga »spæli»!

Rátt! — ein ónevn- iligur skendsil.

Í útlendskum blaði sigst, at Hitler-stýrið ætlar at reinksa hina germansku »racina» á tann hátt, at øll mannfólk av fremmandari ætt innanfyri hitt týska ríkið skulu »sterilisera»!

A Mósi tíð gav Egyptalands kongur — Farao — eina lóg, sum segði, at øll dreingjabørn av israelitiskskari ætt skuldu kastast oman eins og kettlingar. Vit mugu væl siga, at hetta var rátt, men tó langt frá so rátt sum tað, ið nú sigst at skulla gerast í Týsklandi! Hitt gítta kultur-landið Týskland tykist at vera í »góðum» hondum nú um stundir!

Hin franski rættslærði Maro-Giafferi

sigur, at tað er Goring, sum hevur fingið ríkisdags-brunan í lag. — Hann gevur hesa frágreiðing til eitt franskt blað: »Tað er Goring og eingin annar, sum hevur fingið ríkisdags-brunan í lag. Eg havi granskað hetta mal ut frá einum juridiskum sjónarmiði, og eg tali sum juristur við øllum, »aktum» í hesi sak liggjandi framm-anfyri mær, og eg vatti uppá æru og samvitsku:

Tað er Goring sum er sekur, tað er hann, sum hevur givið orðra til at brenna ríkisdagshúsið.»

Frá Aarhus.

Hitt nýggja universitetið í Aarhus hevur fingið vígslu.

Kongur, drottning og krón-prinsur komu við kongaskipi-num til Aarhus at verða til stóðar á hesum mikla hátíðardegi. —